Kulturmiljöunderlag kv Opalen

ARCHIDEA AB VARBERGSGATAN 12 412 65 GÖTEBORG TEL. 031-723 73 60 www.archidea.se

2015-03-11

ARCHIDEA
arkitektur inifrån och ut

Innehållsförteckning

Inledning.....2
***Syfte och målsättning*.....2**

BESKRIVNING
Kort historisk.....3

Bebyggelsen idag.....4
***Kvarteret Opalen*.....5**
***Kvarteret Bergkristallen*.....5**
***Kvarteret Onyxen*.....5**
***Kvaretet Rubinen*.....5**

ANALYS - Kulturhistorisk karaktäristik.....6

Arkitekturdetaljer - material - kulörer.....6
***Kritiska punkter arkitekturdetaljer - material - kulörer*.....7**

Siktlinjer och vyer.....8
***Kritiska punkter siktlinjer och vyer*.....10**

Rumsliga samband.....12
***Kritiska punkter rumsliga samband*.....14**

Sammanfattning kritiska punkter.....16

Antikvarisk diskussion.....18

Källor.....19

Inledning

Archidea har fått i uppdrag av Stadsbyggnadskontoret i Göteborg att utföra ett kulturmiljöunderlag för detaljplan för påbyggnad av bostäder mm vid Sten Sturegatan inom stadsdelen Heden. Rapporten skall fungera som ett stöd vid plan- och gestaltningsarbete samt antikvarisk konsekvensanalys.

Kort historik

En kort historisk bakgrund.

År 1866-års fastslogs en stadsplan som omfattade bl a Heden och ett område däromkring. Det fanns flera landerier runt området, bl a Lilla och Stora Katrinelund samt Södra och Norra Burgården. På 1870-talet uppfördes villor eller villaliknande landshövdingehus i 22:a kvarteret Rubinen, 23:e kvarteret Safiren och 24:e kvarteret Opalen (som långt senare gav namn åt hotell Opalen i närheten) längs Sten Sturegatans östra del. På 1880-talet upprättades en ny plan för tät bostadsbebyggelse i slutna stenstadskvarter. Från 1890-1930 genomfördes byggnadsarbetena. På 1920-talet byggdes flera av husen i kv Bergkristallen mot Sten Suregatan. Trähusen längs Sten Sturegatan revs på 1960-talet för att ge plats åt en mer modern och storskalig bebyggelse.

Fastigheterna i kv Opalen köptes på 1950-talet med rivningsfärdiga bostadshus. 1962-64 uppfördes fyra skivhus för kontors- och bostadsändamål. Arkitekt Lennart Kvarnström ritade kontorshuset i hörnet mellan Engelbrektsgatan och Sten Sturegatan (kv Opalen 24:12). Arkitektkontoret Lund och Valentin ritade resterande hus inom kv Opalen 24:13-14. 1964 uppfördes hotell Opalen ritad av Henning Orlando (kv Opalen 24:11).

Exempel på trähus i området, här från Engelbrektsgatan 36-38 troligen början av 1900-talet. Göteborgs Stadsmuseum.

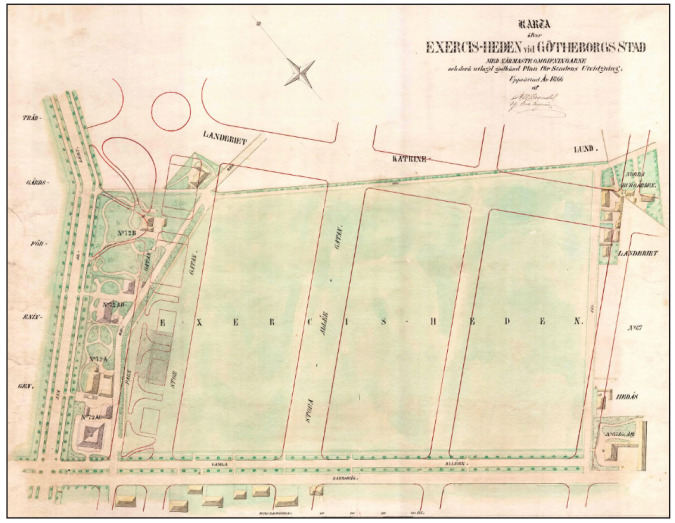

1866 års karta över Heden. Sten Sturegatan syns inte på kartan. Stadsbyggnadskontorets arkiv.

Sten Sturegatan 28-30 skymtar i bakgrunden, Engelbrektsgatan 55-67, troligen början av 1900-talet. Göteborgs Stadsmuseum.

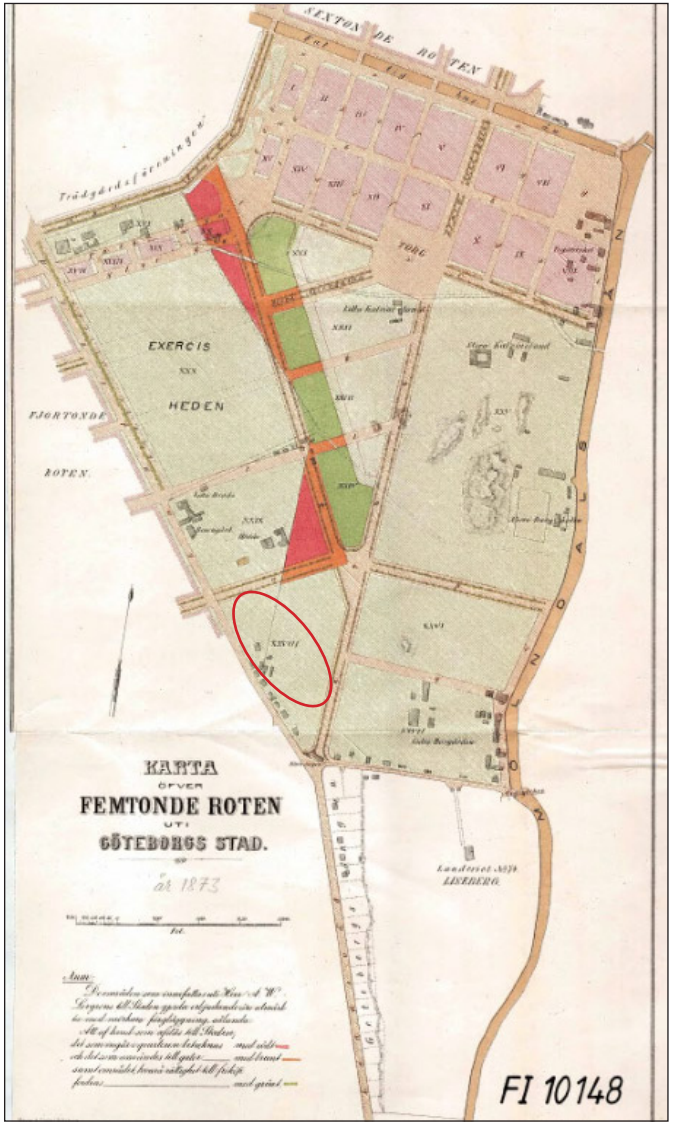

Karta från 1873. Markerat område ungefärlig plats för kv Opalen. De friliggande trähusen är markerade. Stadsbyggnadskontorets arkiv.

Bebyggelsen idag

En beskrivning av kvarteret Opalens bebyggelse och de omgivande kvarteren.

Kvarteret Opalen

Kv Opalen har en trekantig form med spetsen riktad mot Burgårdsplatsen. Åt norr och Munkebäcksgymnasiet ligger det höga hotellet som har en karaktäristiskt svängd form och som byggdes på med fyra våningar år 2008. Mot Sten Sturegatan och till viss del Engelbrektsgatan bildar fyra höga skivhus en sammanhängande enhet.

Längs Sten Sturegatan 34-44 står tre skivhus (***A-C***) i åtta våningar med källare och vind som är sammanbyggda med lägre bebyggelse i en våning med källare. Varje skivhus har en förskjuten placering så att en variation uppstår och som bryter mot den i övrigt homogena fasaduppbyggnaden.

A) Kontorsbyggnaden med fondfasad åt Burgårdsplatsen (24:14) består av rött tegel med ett indraget våningsplan i kopparplåt på taket, mellan fönstren sitter korrugerad kopparplåt och under fönsterlivet löper ett blått band som består av glasskivor med blå papp under. Det röda teglet bildar horisontella löpförband. Taken är flackt sadlade och lagda med kopparplåt. Fönsterbleck, stuprör och takfot består också av koppar. Den blå kulören i skivmaterialet som sitter i band under fönstren består av härdat glas med färgad papp bakom.

Bostadshusen ***B)*** och ***C)*** är likartat utformade. Fönstren består av enlufts med fönsterband av teak där de inte har bytts ut mot annat material. De två nedre våningarna har mindrefönster är de övre som har varierande men större storlek i bland assymetriskt placerade så att en variation uppstår.

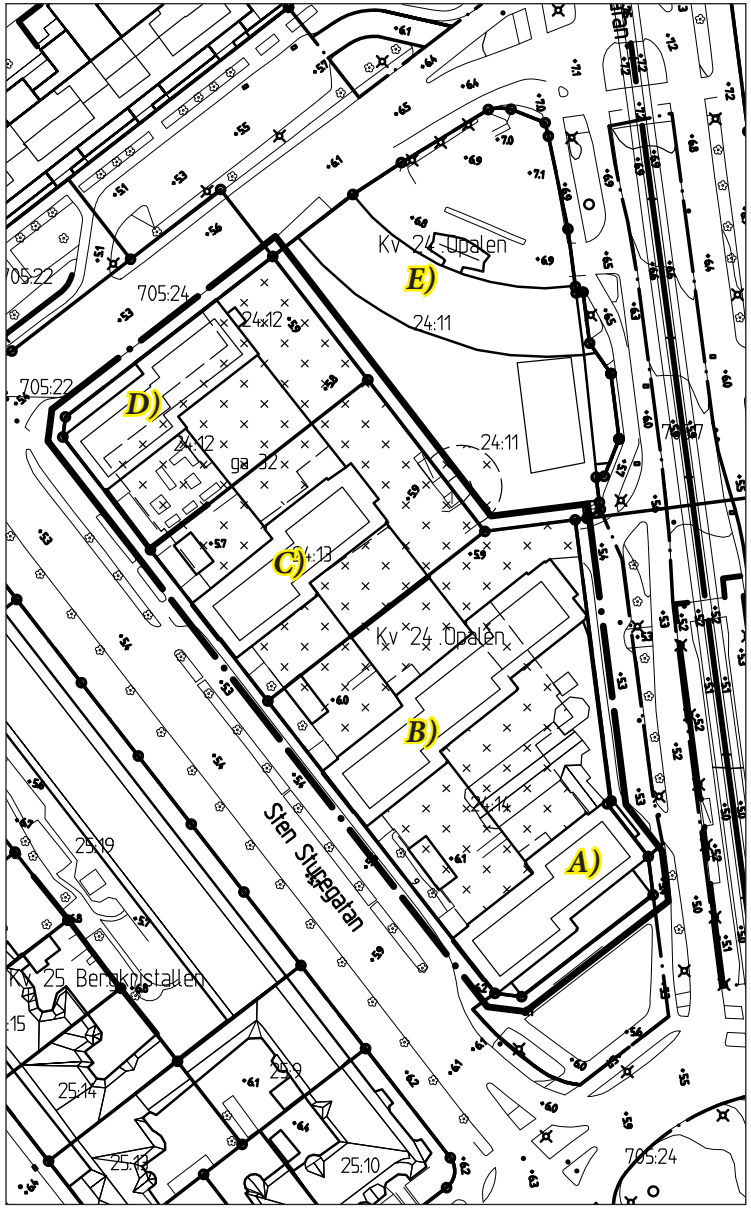

Husen är till stor del välbevarade. Vissa fönsterbyten, portar, balkongfronter och glasskivorna i fönsterbröstning har skett till mindre i stil anpassade uttryck. Bottenplan har i flera fall byggts om med nya entrépartier och tak.

Engelbrektsgatan 69-71 ***D)*** består liksom de övriga av två sammanbyggda, förskjutna byggnader i öst-västlig riktning. Den skiljer sig dock exteriört från de övriga fasaderna med röda horisotella tegelband som följer de enhetligt utformade fönsterraderna. Fasaderna uttrycker en mer homogent uttryck än de övriga tre skivhusen (A, B och C). På vissa gavlar har stora väggytor lämnats fönsterfria. Fönster- och portinfattningar av teak, fönsterbleck, vattenavrinningssystem och detaljer i koppar.

Hotell Opalen, Scandic hotell, ***E)*** har en svängd form och består idag av 17 våningar. Byggnaden höjer sig över övriga inom kvarteret och bildar en inbjudande svängd fond från norr. Fasaden är ombyggd på 1980-talet och påbyggd 2008.

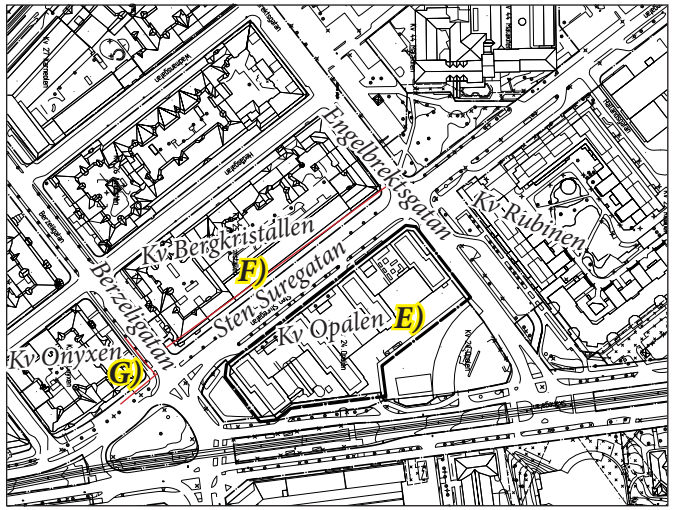

Kvarteret Bergkristallen

Fasaderna mot Sten Sturegatan ***F)*** uttrycker ett för Göteborg typsikt slutet stenhuskvarter i fem-sex våningar. De består till övervägande delen av rött tegel uppförda på 1920-talet. Hörnhusen vid Engelbrektsgatan respektive Berzeligatan utmärker sig dock, det förstnämnda är uppfört ca 1880 med en mer utsmyckad fasad i rött tegel och välvda fönsteröppningar. Mot Berzeligatan är fasaden ljust putsad.

Kv Onyxen

Ett mindre slutet kvarter med stenhus i sex-sju våningar med tornhus och balkonger i ett mer monumentalt uttryck än i Bergskristallen.

Kv Rubinen

Modernt bostadskvarter uppfört på 1980-talet i gult tegel i sex våningar.

Kulturhistorisk karaktäristik

Arkitekturdetaljer - material - kulörer
Detta avsnitt beskriver arkitekturen och förtydligar de kulturhistoriska och upplevelsemässiga kvaliteterna.

Sten Sturegatan 34-44
Kvarteret Opalen med kontors- och bostadsbebyggelse från tidigt 1960-tal uttrycker med sina volymer och fasader en för sin tid typisk arkitektur i sitt moderna formspråk och materialval. Den horisontella strävan i fönsterbandens placering förstärks av de blå underliggande fönsterbanden. Det homogena uttrycket i fasadernas uppbyggnad bryts av byggnadskropparnas förskjutna placering och variation och assymmetri uppnås också genom fönstrens olika storlekar och placering samt materialvalen. Skivhusen är klädda med rött tegel i löpförband. Det översta våningsplanet är på respektive byggnad indraget samt inklätt med kopparplåt. Även de flacka sadeltaken är avtäckta med kopparplåt. Koppar återkommer såväl i takfot som i fönsterbleck, stuprör och i andra byggnadsdetaljer. Mellan fönstren på skivhusen sitter korrugerad kopparplåt och fönsterbröstningen består av skivor av härdat glas med blå papp bakom.

Fönstersnickerierna är övervägande teak. De två nedersta våningarna har fönsterband med mindre enluftsfönster. De övre våningarna har större fönster med annan utformning och varierande storlek. Vissa ursprungliga fönster är utbytta mot nya i aluminium i brungrå kulör.

Socklarna består av betong alternativt klädda med skivor av natursten.

Balkongerna är av tre olika utformningar; delvis indragna samt franska balkonhger på långsidorna samt helt indragna i burspråken åt öster. De västra gavlarna har delvis indragna balkonger.

Korrugerad plåt

Fönster i olika storlekar och viss oregelbunden placering

Härdat glas med bakomliggand papp som har en reflekterande effekt

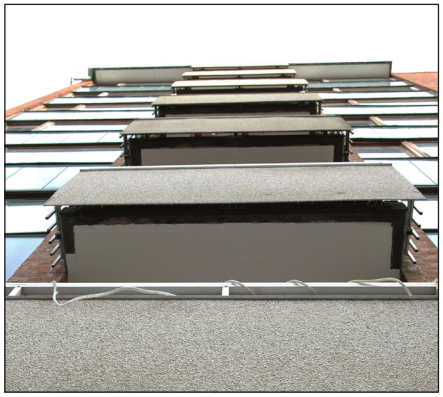

Delvis indragen balkong

Sammanlänkande lågdel med fasad av skivor med dansk sjösten

Skivhusen binds samman av byggnader i en våning som ligger tvärställda. Från gården leder en trappa upp till det övre sammanhängande planet. Flera av lågdelarna är ombyggda eller påbyggda, de fungerar som butiker i de flesta fall. Lågdelarna inklusive trappornas sidor är klädda med fasadskivor med frilagd ballast av sjösten. De partier som är förändade har fasader av tegel, plåt eller målade fasadskivor. Uttrycket blir därför mycket varierat och osammanhängande. Fönsteromfattningarna består av aluminiumplåt i oilka utföranden, t ex slät och korrugerad plåt. Andra material förekommer också. Portarna och dörrarna har i de flesta fall bytts ut till nya i aluminium eller stål alternativt satts igen.

Byggnaderna har således genomgått vissa förändringar sedan de uppfördes i början 1960-talet.

Detalj av naturstensinklädd sockel och infattning av portik.

Engelbrektsgatan 69-71

Vid hörnet Sten Sturegatan / Engelbrektsgatan står Bostadsbolagets kontorsbyggnad uppförd 1965, ritad av Lennart Kvarnström. Fasaderna av rött tegel har en tydlig horisontell strävan med raka fönsterband. Byggnadens förskjutning i de båda byggnadsvolymerna medverkar til att en viss variation uppstår i exteriören. På taket finns ett indraget våningsplan klätt med kopparplåt. På bottenplan finns större butiksfönster. Flera dörrar och de flesta fönster är ursprungliga i teak. Fasaden är välbevarad.

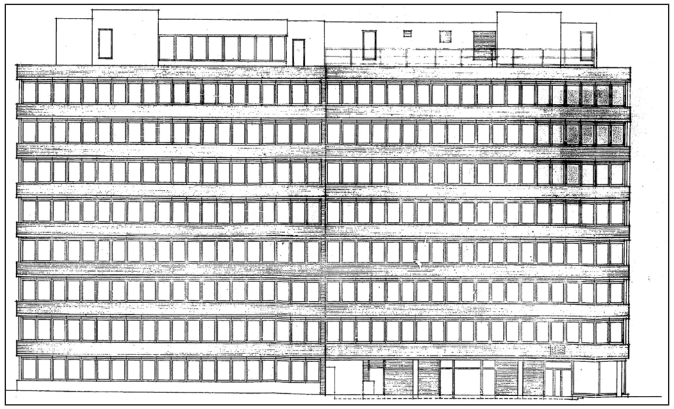

Kritiska punkter

Arkitekturdetaljer - material - kulörer

- Kvarteret Opalen med kontors- och bostadsbebyggelse från tidigt 1960-tal uttrycker med sina volymer och fasader en för sin tid typisk arkitektur i ett modernt formspråk och materialval.

- Kv Opalens tre skivhus med fasader av härdat glas och bakomliggande blåfärgad papp reflekterar ljuset i sin omgivning vilket ger byggnaderna en mycket karaktäristisk gestaltning i stadsrummet. Ljusreflektionen i samverkan med teglets och teakträets materialverkan får en arkitektonisk mycket intressant effekt.

- Engelbrektsgatan 69-71 med det röda teglet, teakinslag i fönster- och dörromfattningar samt kopparplåten i detaljutföranden samt det indragna våningsplanet på taket är arkitektoniska formuttryck och material som sammanlänkar kontorshusen på Sten Sturegatan med varandra.

- Bebyggelsen är i sin helhet välbevarad och representerar den moderna arkitekturen inom Göteborgs mest centrala delar.

Siktlinjer och vyer

En beskrivning av olika siktlinjer och vyer inom undersökningsområdet.

1. Vy från Skånegatan efter Korsvägen. Hotell Opalen höjer sig över de övriga husen och bildar en fond med sin mjukt böjda form. Kontorshuset bildar en karaktäristisk fond i stadsrummet med sin blå kulör och det gröna kopparmaterialet. Kv Opalen samspelar i sin skala med kv Bergkristallen som ligger på andra sidan av Sten Sturegatan.

2. Vy från gräsytan framför Burgårdsplatsen. Kontorshuset ***A)*** bildar en visuellt monumental fond med sina blåa fasader som reflekterar ljuset i sin omgivning. Byggnaden har en platsbildande verkan och präglar rummet.

3. Härifrån har man en god överblick över de fyra skivhusen mot Burgårdsplatsen och Sten Sturegatan. Byggnadernas placering och riktning med gavlarna har ett luftigt uttryck som kontrast till kv Bergkristallen med en sluten fasadvolym mot gatan.

4. Från platsen framför Scandinavium upplever man det främsta skivhusets ***A)*** fria placering med öppenheten mot söder och åt Korsvägen. Kvarteret Opalen bildar en karaktäristisk fond med sina tidstypiska 60-tals fasader. Husens skala binds ihop med kv Bergkristallen med sina vitputsade fasader vid hörnet Sten Sturegatan. Hotell Opalens böjda form bildar en rumslig avgränsning åt Skånegatan.

1.
Kv Bergkristallen
Hotell Opalen
7.
Engelbrektsgatan
Kv Opalen
Kv Onyxen
3.
Burgårdsplatsen
Skånegatan
2.
1.
4.
2.
3.
4.

5. Härifrån upplever man skivhusens variation i fasadernas uppbyggnad med de förskjutna partierna på ett tydligt sätt. De låga 1-vånings byggnaderna mellan skivhusen vätter mot Skånegatan och bildar ett osammanhängande och ostrukturerat arkitektoniskt uttryck.

6. Denna vy visar hotell Opalens karaktäristiska entréfasad med den inbjudande böjda formen. Skivhusens två synliga gavlar mot Skånegatan skapar en rytmik och leder tillsammans med stenhuskvarteren blicken bort mot Korsvägen.

7. Skivhuset vid hörnet Sten Sturegatan och Engelbrektsgatan hänger form- och volymmässigt samman med de övriga längs gatan men uttrycker mer materialitet och en robust arkitektur med tegelfasaderna. Fasaderna är också mindre varierade och istället är det det horisontella uttrycket som förstärks med jämna fönsterband vilka lättar upp det kompakta intrycket. Vyn visar mötet med stenhuskvarteret Bergkristallen med sin uttrycksfulla och polykroma 1890-tals arkitektur.

8. Från Sten Sturegatan med Korsvägen och Hotell Gothia i fonden bildar skivhusens gavlar en rytmik i sin placering. Kv Bergkristallens slutna röda tegelfasader samspelar så att den rumsliga upplevelsen är luftig men sammanhållen. Kv Opalens röda tegel hänger också samman med 1920-tals fasaderna i Bergkristallen.

Kritiska punkter
Siktlinjer och vyer

- Kv Opalens främsta kontorshus ***A)*** bildar en visuellt monumental fond med sina sina tidstypiska 60-tals fasader i blå kulör som reflekterar ljuset i sin omgivning. Byggnaden har en platsbildande verkan och präglar rummet.

- Kv Opalen samspelar i sin skala med kv Bergkristallen som ligger på andra sidan av Stens Sturegatan. Kontorshuset ***A)*** har en fri placering med öppenheten mot söder och åt Korsvägen.

- Skivhusens gavlar skapar en rytmik som leder betraktarens blick vidare.

- Skivhuset vid hörnet Sten Sturegatan och Engelbrektsgatan ***D)*** hänger form- och volymmässigt samman med de övriga längs gatan men uttrycker mer materialitet och en robust arkitektur med sina tegelfasader. Byggnaden samspelar materialmässigt även med intilliggande stenhus i kv Bergkristallen med sin uttrycksfulla och polykroma 1890-tals tegelarkitektur.

- Kv Bergkristallens slutna röda tegelfasader samspelar så att den rumsliga upplevelsen är luftig men sammanhållen. Kv Opalens röda tegel hänger också samman med 1920-tals fasaderna i Bergkristallen.

5.
6.
7.
8.
Kv Bergkristallen
Hotell Opalen
Kv Opalen
Kv Onyxen
Bungårdsplatsen
Skånegatan
Engelbrektsgatan
A)
B)
C)
D)
E)

Rumsliga samband

Detta avsnitt behandlar hur bebyggelsemiljön upplevs i stadsrummet och vilka rumsliga samband som finns.

Kvarter Opalen ligger i en mycket intensiv trafikmiljö i Göteborgs innerstad invid evenemangsstråket. Kontorshuset ***A)*** bildar en karaktäristisk fond med sina välbevarade fasader mot Korsvägen, Scandinavium och Skånegatan. Skivhusen kan sägas tillsammans med Hotell Opalen utgöra en ö i den intensiva och exponerade innerstadsmiljön.

9. *Burgårdsplatsen*
Kvarter Opalens kontorshus ***A)*** med sin välbevarade 60-tals arkitektur bildar fond mot Korsvägen. Byggnadens skala hänger ihop med kv Bergkristallen. Opalen ligger exponerat mitt mellan två trafikerade stråk och Bergkristallen men med en obebyggd yta framför kvarteret åt väster. Dess bebyggelsestruktur karaktäriseras av en rumslig luftighet både inom kvarteret och i samspel med omgivande kvarter som upplevs mer slutna.

10. *Sten Sturegatan, söder*
Kv Opalens gavlar mot Sten Sturegatan uttrycker en visuell luftighet som kontrasterar på ett positivt sätt mot kv Bergkristallens slutna volym. De ljust putsade husen och fasaderna av tegel i Bergskristallen hålls ihop av en murverkan som de modernistiska skivhusen inte representerar, de har en uppbruten fasaduppbyggnad. De båda kvarteren samspelar även i skala.

11. *Sten Sturegatan åt söder och norr*
Den rumsliga samverkan bygger på Bergkristallens röda murverkan och Opalens luftighet. Kvarteren hålls även ihop av skalan.

12. *Gård, söder*
Gårdens rumslighet är påtaglig, skivhusen bildar höga väggar men öppenheten mot Skånegatan och Sten Sturegatan ger en upplevelse av ett rumsligt samband med kvarteret på andra sidan. En lågdel ligger förskjutet en bit in på gården. I övrigt ger gården ett ganska oomhändertaget intryck och är i behov av upprustning.

13. *Gård, Sten Sturegatan*
Gården ger en ett ganska oomhändertaget intryck, är slitet och arkitektoniskt osammanhängande. Buskage och cykelställ ger en känsla av otrygghet med undanskymda plaster. Karaktär till platsen ger den höga hotellbyggnaden.

14. *Gård, norr*
Denna gård ger ett något mer omhändertaget och använt intryck, men är också i behov av upprustning. Karaktär till platsen ger den höga hotellbyggnaden.

9.

10.

11.

11.

12.
Kv Bergkristallen
11.
14.
D)
Hotell Opalen
C)
13.
Engelbrektsgatan
12.
Kv Opalen
B)
10
A)
Kv Onyxen
Burgårdsplatsen
9.
Skånegatan
13.
14.

15. *Från Skånegatan*
Härifrån är det rumsliga sambandet osammanhängande då lågdelen uttrycker en formmässigt ganska brokig arkitektur. Skivhusens förskjutna partier är tydliga vilket ger upplevelsen en inbyggd variation.

16. *Hörnet Sten Sturegatan / Engelbrektsgatan*
Det röda tegelhuset samspelar med de övriga skivhusen i form, skala och uttryck men har en tydligare horisontell strävan i det arkitektoniska uttrycket. Samspelet med Bergskristallens röda tegelfasader ger en rumslig och materiell upplevelse av harmoni. Det röda teglet på de övriga skivhusens gavlar förstärker det intrycket.

17. *Från Engelbrektsgatan*
Den rumsliga upplevelsen bygger på skivhusens kompakta fasaduppbyggnad samt av gårdsutrymmet mellan skivhusen som är relativt generösa med mycket ljus.

Kritiska punkter

Rumsliga samband

- Kvarter Opalen ligger i en mycket intensiv trafikmiljö i Göteborgs innerstad invid evenemangsstråket. Kontorshuset bildar en karaktäristisk fond med sina välbevarade fasader mot Korsvägen, Scandinavium och Skånegatan. Skivhusen kan sägas tillsammans med Hotell Opalen utgöra en ö i den intensiva och exponerade innerstadsmiljön.

- Byggnaden ***A)*** har en platsbildande verkan och präglar rummet.

- Byggnadernas skala hänger ihop med kv Bergkristallen. Dess bebyggelsestruktur karaktäriseras av en rumslig luftighet både inom kvarteret och i samspel med omgivande kvarter som upplevs mer slutna.

- Kv Opalens gavlar mot Sten Sturegatan och kv Bergkristallens slutna röda tegelfasader samspelar så att den rumsliga upplevelsen är luftig men sammanhållen. Kv Opalens röda tegel hänger också samman med 1920-tals fasaderna i Bergkristallen.

- Den rumsliga samverkan mellan kv Bergskristallen och kv Opalen bygger dels på skivhusens kompakta fasaduppbyggnad men också av Sten Sturegatans luftighet mot kv Bergskristallen och gårdsutrymmet mellan skivhusen. Kvarteren hålls även ihop av skalan.

- Kv Opalens gårdar har en påtaglig rumslighet, skivhusen bildar höga väggar men öppenheten mot Skånegatan och Sten Sturegatan har ett rumsligt samband med kvarteret på andra sidan.

- Det röda tegelhuset i hörnet Sten Sturegatan / Engelbrektsgatan ***D)*** samspelar med de övriga skivhusen i form, skala och uttryck men har en tydligare horisontell strävan i det arkitektoniska uttrycket. Samspelet med Bergskristallens röda tegelfasader ger en rumslig och materiell upplevelse av harmoni. Det röda teglet på de övriga skivhusens gavlar förstärker det intrycket.

15.

16.

17.

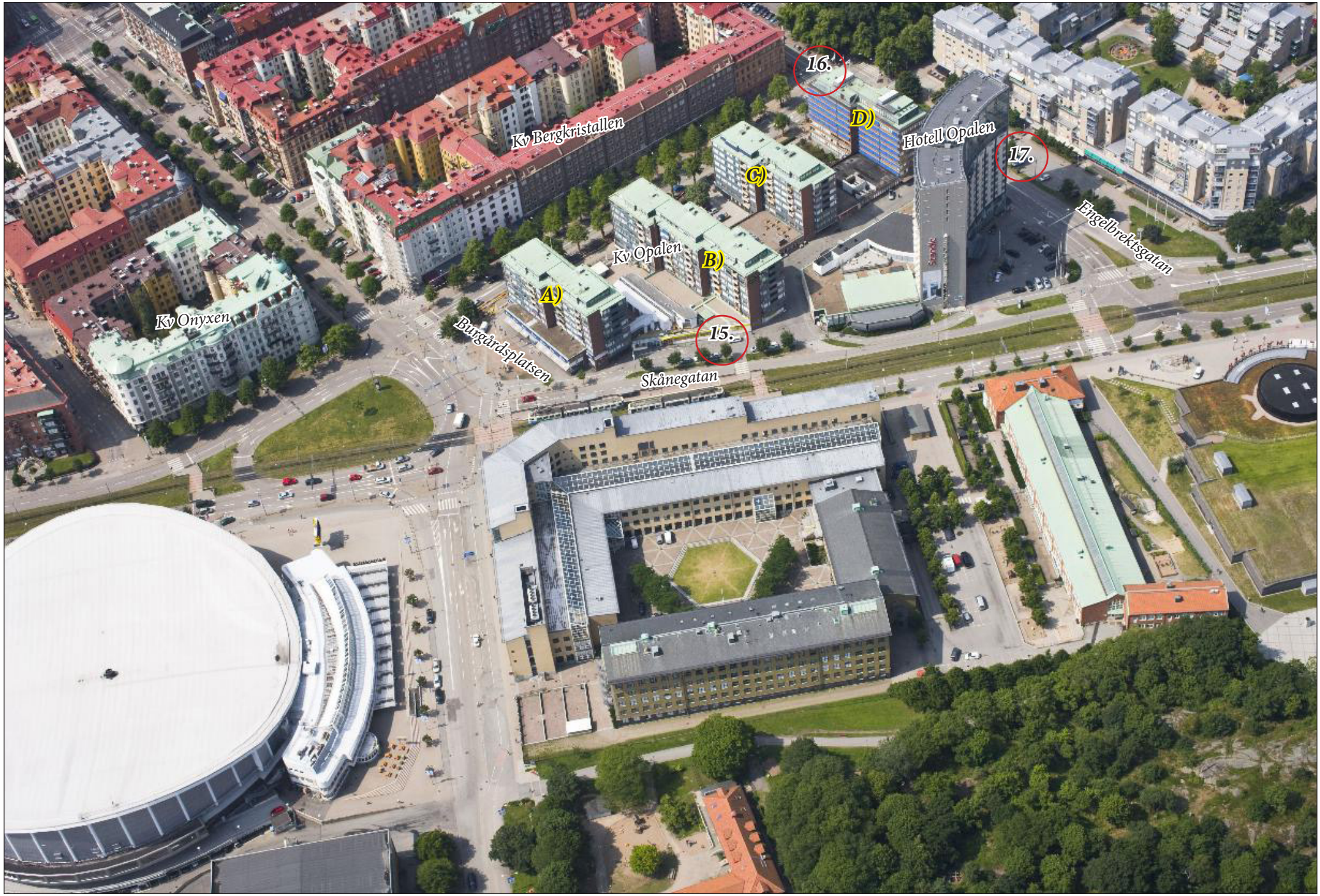
16.
D)
Hotell Opalen
17.
Kv Bergkristallen
C)
Engelbrektsgatan
Kv Opalen
B)
A)
Kv Onyxen
Burgårdsplatsen
15.
Skånegatan

Sammanfattning kritiska punkter

De kritiska punkterna sammanfattas tematiskt.

Arkitekturdetaljer - material - kulörer

- Kvarteret Opalen med kontors- och bostadsbebyggelse från tidigt 1960-tal uttrycker med sina volymer och fasader en för sin tid typisk arkitektur i ett modernt formspråk och materialval.

- Kv Opalens tre skivhus med fasader av härdat glas och bakomliggande blåfärgad papp reflekterar ljuset i sin omgivning vilket ger byggnaderna en mycket karaktäristisk gestaltning i stadsrummet. Ljusreflektionen i samverkan med teglets och teakträets materialverkan får en arkitektonisk mycket intressant effekt.

- Engelbrektsgatan 69-71 med det röda teglet, teakinslag i fönster- och dörromfattningar samt kopparplåten i detaljutföranden samt det indragna våningsplanet på taket är arkitektoniska formuttryck och material som sammanlänkar kontorshusen på Sten Sturegatan med varandra.

- Bebyggelsen är i sin helhet välbevarad och representerar den moderna arkitekturen inom Göteborgs mest centrala delar.

Siktlinjer och vyer

- Kv Opalens främsta kontorshus ***A)*** bildar en visuellt monumental fond med sina sina tidstypiska 60-tals fasader i blå kulör som reflekterar ljuset i sin omgivning. Byggnaden har en platsbildande verkan och präglar rummet.

- Kv Opalen samspelar i sin skala med kv Bergkristallen som ligger på andra sidan av Stens Sturegatan. Kontorshuset har en fri placering med öppenheten mot söder och åt Korsvägen.

- Skivhusens gavlar skapar en rytmik som leder betraktarens blick vidare.

- Skivhuset vid hörnet Sten Sturegatan och Engelbrektsgatan ***D)*** hänger form- och volymmässigt samman med de övriga längs gatan men uttrycker mer materialitet och en robust arkitektur med sina tegelfasader. Byggnaden samspelar materialmässigt även med intilliggande stenhus i Bergkristallen med sin uttrycksfulla och polykroma 1890-tals tegelarkitektur.

- Kv Bergkristallens slutna röda tegelfasader samspelar så att den rumsliga upplevelsen är luftig men sammanhållen. Kv Opalens röda tegel hänger också samman med 1920-tals fasaderna i Bergkristallen.

Rumsliga samband

- Kvarter Opalen ligger i en mycket intensiv trafikmiljö i Göteborgs innerstad invid evenemangsstråket. Kontorshuset bildar en karaktäristisk fond med sina välbevarade fasader mot Korsvägen, Scandinavium och Skånegatan. Skivhusen kan sägas tillsammans med Hotell Opalen utgöra en ö i den intensiva och exponerade innerstadsmiljön.

- Byggnaden ***A)*** har en platsbildande verkan och präglar rummet.

- Byggnadernas skala hänger ihop med kv Bergkristallen. Dess bebyggelsestruktur karaktäriseras av en rumslig luftighet både inom kvarteret och i samspel med omgivande kvarter som upplevs mer slutna.

- Kv Opalens gavlar mot Sten Sturegatan och kv Bergkristallens slutna röda tegelfasader samspelar så att den rumsliga upplevelsen är luftig men sammanhållen. Kv Opalens röda tegel hänger också samman med 1920-tals fasaderna i Bergkristallen.

- Den rumsliga samverkan mellan kv Bergskristallen och kv Opalen bygger dels på skivhusens kompakta fasaduppbyggnad men också av Sten Sturegatans luftighet mot kv Bergskristallen och gårdsutrymmet mellan skivhusen. Kvarteren hålls även ihop av skalan.

- Kv Opalens gårdar har en påtaglig rumslighet, skivhusen bildar höga väggar men öppenheten mot Skånegatan och Sten Sturegatan har ett rumsligt samband med kvarteret på andra sidan.

- Det röda tegelhuset i hörnet Sten Sturegatan / Engelbrektsgatan ***D)*** samspelar med de övriga skivhusen i form, skala och uttryck men har en tydligare horisontell strävan i det arkitektoniska uttrycket. Samspelet med Bergskristallens röda tegelfasader ger en rumslig och materiell upplevelse av harmoni. Det röda teglet på de övriga skivhusens gavlar förstärker det intrycket.

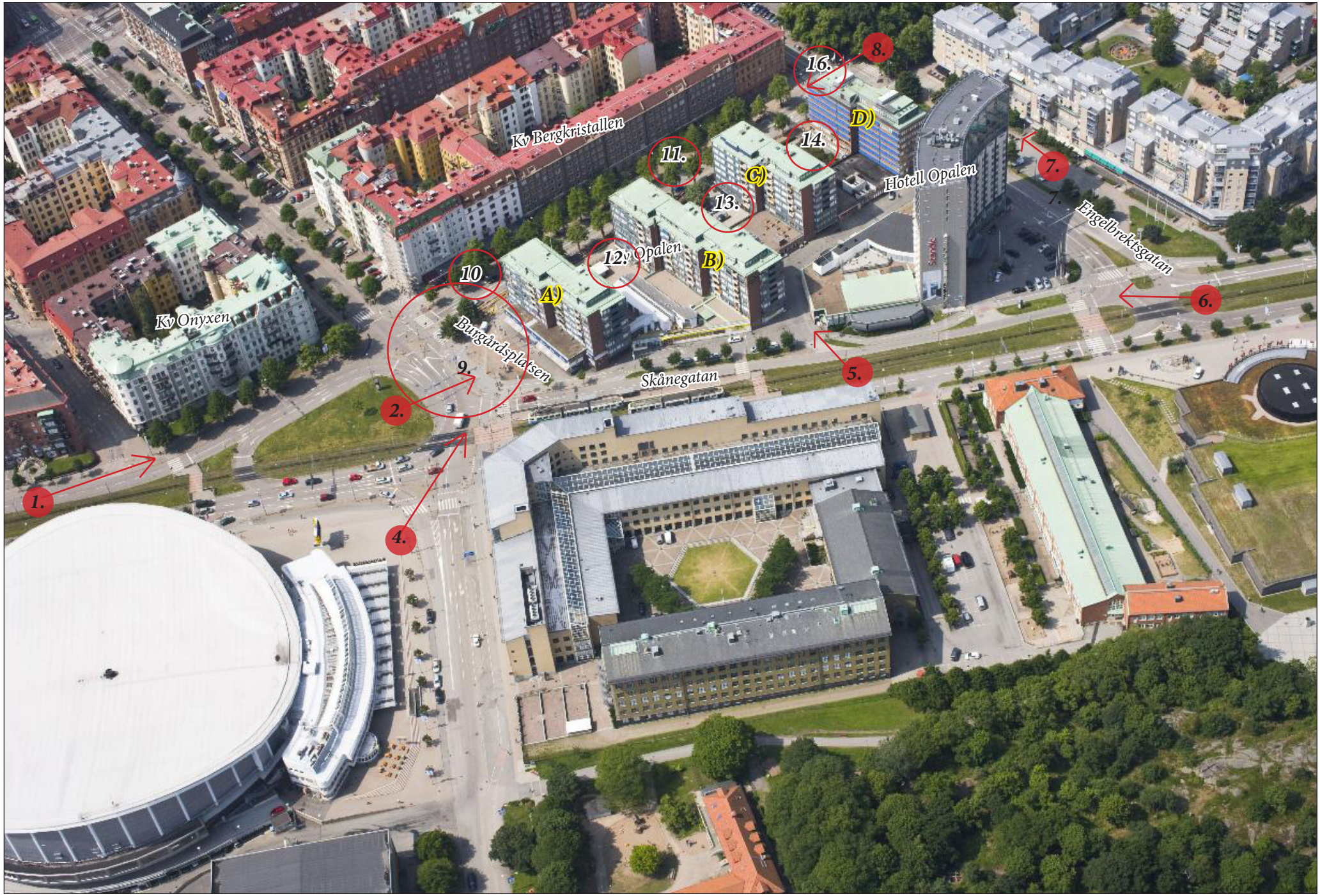
Kv Bergkristallen
Kv Onyxen
Kv Opalen
Hotell Opalen
Engelbrektsgatan
Skånegatan
Burgårdsplatsen
A)
B)
C)
D)
1.
2.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10
11.
12.
13.
14.
16.

Antikvarisk diskussion

Kontors- och bostadshusen i kvarteret Opalen är välbevarade 1960-tals byggnader. Den omsorg som visas i detaljutformningar och materialval uttrycker ett byggnadsskick som är typisk för 1950-talets och den tidiga 1960-tals arkitekturen. Byggnaderna har ett högt kulturhistoriskt värde och är föreslagna att ingå i Göteborgs stads moderna planeringsunderlag.

De exploateringsförslag som nu föreligger bör därför utgå från att utföra försiktiga förändringsarbeten och tillskott till befintliga värden så att de kulturhistoriska och arkitektoniska kvaliteter som finns bevaras eller förstärks.

Tre viktiga aspekter i det fortsatta planeringsarbetet är:

- gestaltning

- skala

- rumslighet

Gestaltning
Gestaltningen är väsentlig. Utformningen på eventuella tillskott bör anspela på den befintliga arkitekturen.

Skivhusens arkitektoniska utformning bygger på horisonatlitet och variation. Fasadmaterialen som tegel, plåt, teak, koppar mm samt färgsättningen är arkitekturelement som kan ligga som förlagor vid den nya gestaltningen. Idag ger fasadmaterialet en blänkande effekt särskilt vid soligt väder vilket tillsammans med teglets materialverkan ger byggnaderna en mycket karaktäristisk gestaltning, detta bör också vara vägledande vid utvecklingsarbetet. Byggnadernas förskjutna placering och fasadernas varition i fönsterstorlekar, balkongsättning osv är också teman som kan vara förebild vid det fortsatta arbetet.

Skala
Kontorshusets exponerade fasad mot Burgårdsplatsen och Korsvägen ***A)*** bör hållas ren. Detta skivhus är kvarterets huvudbyggnad och har en mycket stor rumslig och karaktärskapande inverkan i stadsrummet. Skalan på skivhusen hålls ihop av omgivande kvarter, Bergskristallen och Onyxen där Hotell Opalen sticker ut (upp). Fasadens nuvarande utseende och höjd bör därför bevaras och underhållas.

En upptrappning av höjden kan vara ett alternativ för att behålla skalan på kontorshuset mot Burgårdsplatsen ***A)*** och samtidigt hitta möjlighet till exploatering av byggnaderna ***B)*** och ***C)***. Hur gestaltning och eventuell påbyggnad bör utföras på hörnet Engelbrektsgatan / Sten Sturegatan ***D)*** är en större utmaning eftersom byggnaden skiljer sig från de övriga och utgör ett hörnhus. Det bör studeras extra noga.

Rumslighet
Sten Sturegatan upplevs som en luftig gata idag. Kv Bergskristallens har en sluten murverkan och samverkar med kv Opalens tvärställda skivhus med gavlana ut mot gatan samt generösa gårdsutrymmen mellan husen. Om gårdarna skall byggas igen så bör den nya fasaden inte gå i liv med gavlarna utan ligga en bit inskjutet på gården så luftigheten fortfarande finns kvar. Även höjden på dessa tillbyggnader bör studeras utifrån hur rusmligheten och samverkan mellan kvarterens fasader uppfattas.

Idag är gårdarna inte så väl omhändertagna och kan upplevas negativt med förrådshus, skjul och buskage som skapar en otrygghetskänsla för passerande. En upprustning och ett omhändertagande av gårdarna är därför positivt.

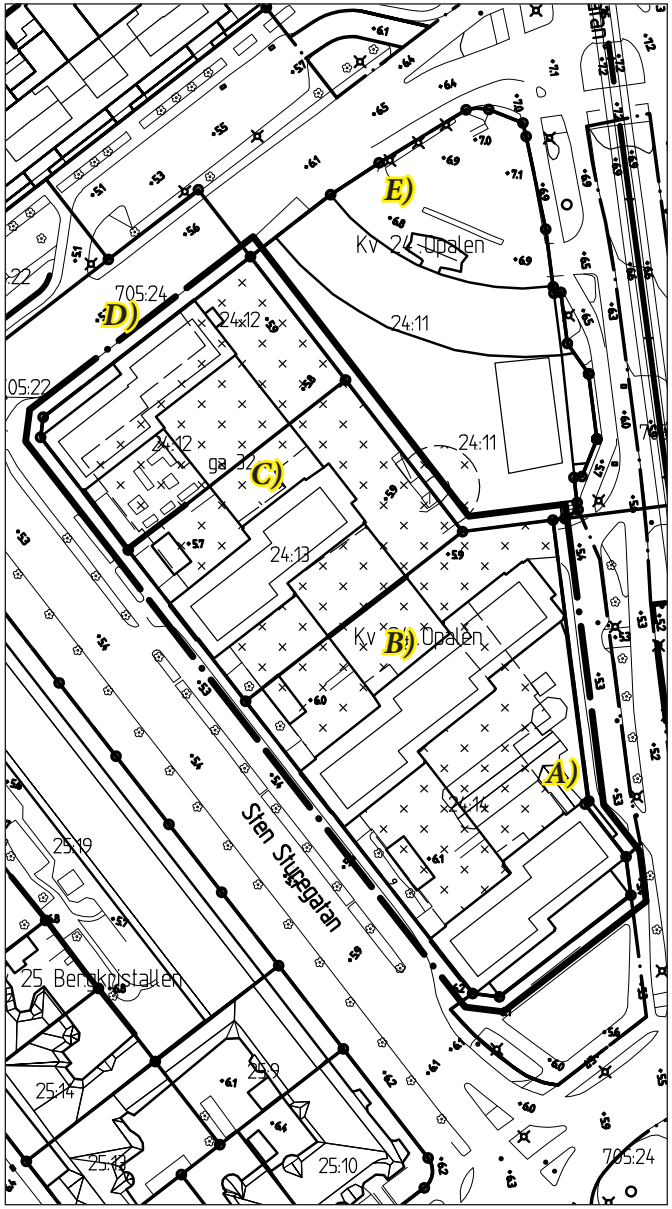

Sammanfattning

- Byggnad ***A)*** bör bevaras då byggnaden har en mycket stor rumsbildande och karaktärskapande inverkan i stadsrummet.

- En upptrappning av höjden med påbyggnad av byggnader ***B)*** och ***C)*** är möjlig ur antikvarisk och arkitektonisk synpunkt så att de ansluter mot Hotell Opalen. Det är dock i det sammanhanget mycket viktigt att tydligt studera hur Sten Sturegatan påverkas rumsligt av en sådan åtgärd samt att stor omsorg läggs på gestaltningen.

- Påbyggnad och gestaltning av byggnad ***D)*** bör studeras utifrån den byggnadens särskilda förutsättningar med tanke på fasadmaterial, uttryck, placering, skala och rumslighet. Byggnaden skiljer sig från de övriga skivhusen i kvarteret (A, B och C)

Källor

Göteborgs Stadsmuseums bildarkiv.

Utkast Moderna Göteborg Centrum. Komplettering till Göteborg kommuns bevarandeprogram.
Göteborgs Stadsmuseum.

Sten Sturegatan 34-44. Antikvarisk varsamhetsplan.
Dat. 2014-11-07. Lindholm Restaurering AB.

Göteborg februari/mars 2015

Sofia Larsson, bebyggelseantikvarie

ARCHIDEA
arkitektur inifrån och ut